

Ostanki prazgodovinskih peči pod gradiščem Puštal nad Trnjem pri Škofji Loki

Remains of prehistoric furnaces below the Puštal hillfort above Trnje near Škofja Loka

Tamara Leskovar

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana; Tamara.leskovar@ff.uni-lj.si

Petra Vojaković

ARHEJ d. o. o., Drožanjska cesta 23, 8290 Sevnica; petra.vojakovic@gmail.com

Izvleček: V letu 2013 so bili na vzhodnem pobočju manjše doline jugovzhodno od prazgodovinskega gradišča Puštal nad Trnjem pri Škofji Loki odkriti sledovi peči, ki ponujajo nova spoznanja o načinu organizacije in uporabe prostora v času mlajšega halštatskega obdobja v spodnjem delu Selške doline.

Ključne besede: Selška dolina, Puštal, prazgodovina, mlajše halštatsko obdobje, peči

Abstract: The 2013 archaeological excavation on the eastern slopes of a small valley just southeast of the prehistoric hillfort at Puštal, located above Trnje near Škofja Loka, brought to light the remains of prehistoric furnaces. These offer new insights into the organisation and land use in the lower part of the Selca Valley in the Late Hallstatt period.

Keywords: Selška dolina, Puštal, prehistory, Late Hallstatt period, furnaces

Uvod

Arheološko najdišče Trnje pri Škofji Loki – Puštal leži severozahodno od vasi Trnje pri Škofji Loki ter severno od naselja Vešter (sl. 1). Arheološke raziskave¹ so na vzhodnem pobočju manjše doline, na območju grape pod Malim rovnom (559 m), razkrile prazgodovinske ostaline.

Z arheološkim izkopavanjem je bilo raziskano 180 m² veliko območje² (sl. 1). Zaradi lege na pregibu pobočja je globina arheološkega izkopa na višje ležečem, severnem delu, znašala 0,35 m, v nižje ležečem, južnem, pa 1,55 m. Pregib v reliefu kamninske podlage je naravnega izvora, najverjetneje posledica kraškega raztapljanja karbonatnega konglomerata in nastanka vrtače ali pospešene in neenakomerne denudacije kamninske podlage (SE 1004).³ Po skoraj celotnem ob-

močju izkopnega polja je bila geološka osnova prekrita s koluvialnima plastema (SE 1003, SE 1011).⁴

Prazgodovinske peči – terenski izvidi

V vzhodnem delu raziskanega pobočja so bile ugotovljene sledi večje izravnave v skupnem obsegu približno 10 m (SE 1033, 1034 in 1053). Ta je posegla 0,1–0,3 m globoko v geološko osnovo (sl. 2). Na skrajnem severnem robu izravnave (SE 1034) so bili prepoznani ostanki peči 1 (sl. 2–3, 5). Na njenem zahodnem robu so se v primarni legi ohranili le s prežgano ilovico zamazani/obdani do 0,5 m veliki konglomeratni lomljenci (SE 1021), ki so skupaj s protjem in ilovico nekdaj tvorili konstrukcijo peči. Peč se je po opustitvi sesedla vase, o čemer pričata ruševinski plasti (SE 1010, 1020). V slednjih smo našli predvsem večje in manjše kose prežgane ilovice oz. dele podrtih sten peči, oglje⁵ ter do 0,4 m velike konglomeratne in apnenčeve

1 Leta 2012 je bilo zaradi priprave Občinskega podrobnega prostorskega načrta) na območju grape pod Malim rovnom (559 m) opravljeno arheološko sondiranje (glej Josipović, D., J. Rupnik, B. Pajić 2012, *Poročilo o izvedbi predhodnih arheoloških raziskav v Trnju pri Škofji Loki*. – Neobjavljeno poročilo, Idrija.). Sledila so arheološka izkopavanja, ki jih je pod strokovnim nadzorom Mije Topličanec in dr. Snežane Tecco Hvala v juliju 2013 izvedlo podjetje Arhej d. o. o.

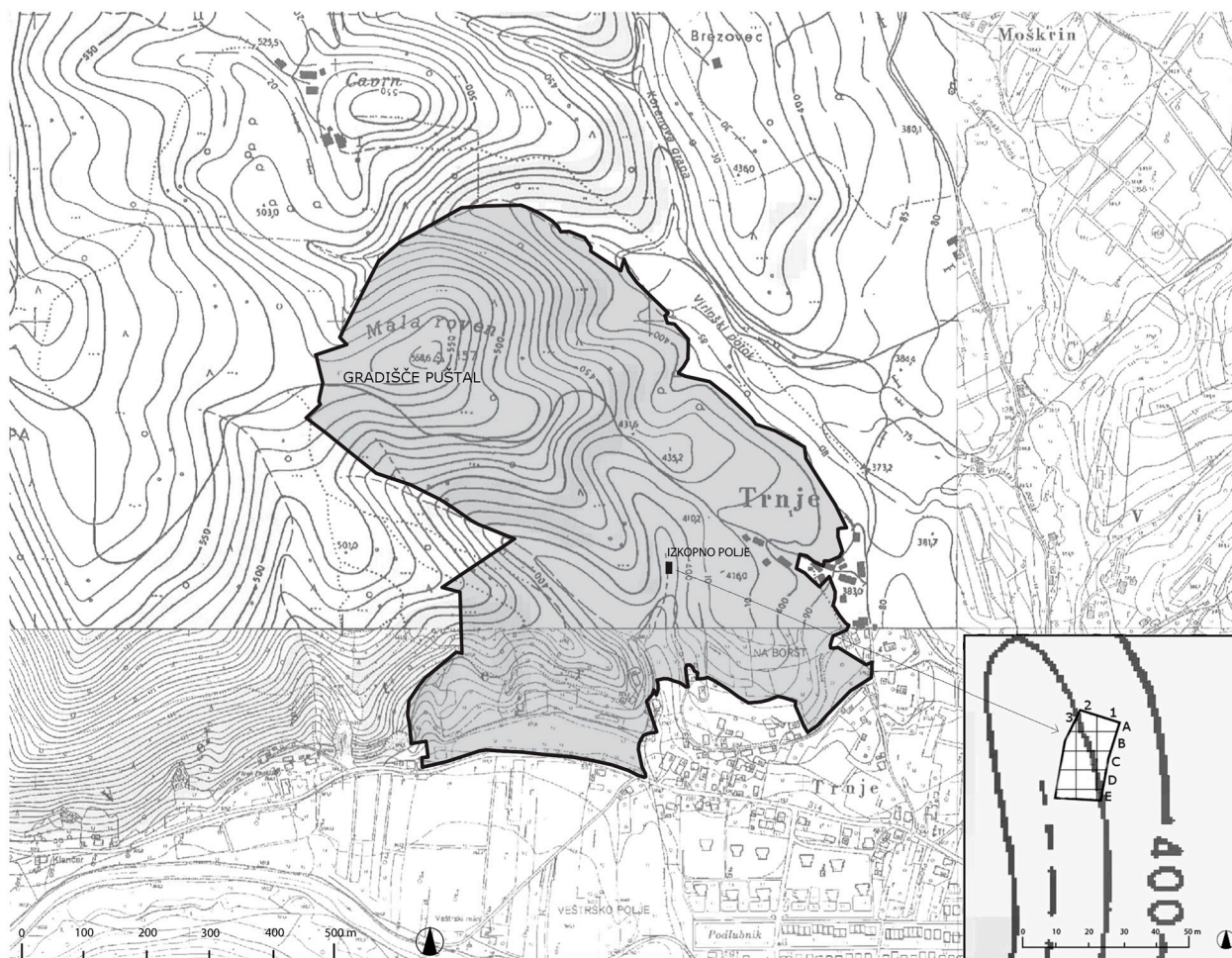
2 Izkopno polje je bilo razdeljeno v mrežo kvadrantov 5 × 5 m (kv. A–E/1–3; sl. 1).

3 Leskovar, T., P. Vojaković, T. Verbič, M. Novšak 2013, *Poročilo o arheoloških raziskavah in odstranitvi arheoloških ostalin na območju registrirane kulturne dediščine Trnje pri Škofji Loki – Antično najdišče*

Puštal (EŠD 9350) za namen priprave OPPN za stanovanjsko območje Vešter. – Neobjavljeno poročilo, Ljubljana.

4 Povzeto po Verbiču, glej op. 3.

5 Zogleneli ostanki listavca (VZ 1003). Makroskopske in mikroskopske analize za identifikacijo lesa in oglja so bile opravljene na Biotehniški fakulteti, Oddelek za lesarstvo, glej Leskovar, T., P. Vojaković, T. Verbič, M. Novšak 2015, *Končno poročilo o*

Slika 1. Zavarovano območje arheološkega najdišča Trnje pri Škofji Loki – Puštal z označenim gradiščem Puštal in izkopnim poljem. M. = 1 : 5000.

lomljence. Poleg tega je bilo med ruševinami najdenih tudi nekaj odlomkov keramike (T. 4: 4–5).

Peč 1 se je na jugovzhodnem robu navezovala na osrednjo peč 2 (sl. 2–4; 6), ki je bila prav tako postavljena na izravnavo pobočja (SE 1033). V njej je bila odkrita do 0,1 m debela plast oglja (SE 1018), ki predstavlja nivo uporabe in čiščenja peči. V plasti smo našli posamezne odlomke keramike (T. 4: 1–3). Od same konstrukcije peči so se ohranili nekaj centimetrov visoka stena peči (SE 1039), deli stebričkov in pogač (SE 1041, 1042), nekaj različno velikih prežganih apnenčevih in konglomeratnih lomljencev (SE 1040) ter oglje in zoglenel les (SE 1043).⁶ Peč se je po koncu uporabe sesedla, o čemer priča več ruševinskih plasti. V prvih dveh plasteh (SE 1038, 1051) smo poleg kosov keramike našli (T. 5: 3–5; 6: 4–6) predvsem večje in manjše kose prežgane ilovice oz. dele podrtih sten peči in oglja, medtem ko smo v drugih dveh (SE 1009, SE 1017), poleg keramike (T. 1:

1–4; 3: 1–10), prežgane ilovice in oglja⁷, našli tudi do 0,4 m velike apnenčeve in konglomeratne lomljence.

Med pečjo 1 in 2 je bila odkrita 0,25 m globoka jama za stojko, premera 0,3 m (SE 1025/1026; sl. 2) V njeni bližini pa še zoglenel kos lesa (SE 1043),⁸ ki najverjetneje predstavlja del podrte lesene konstrukcije, domnevno ostanek lesenega nadstreška nad pečjo.⁹

Najnižje, na skrajnem južnem robu izravnave pobočja (SE 1053), je bila postavljena peč 3 (sl. 2–4, 7). Tudi tu se je ohranila do 0,1 m debela plast oglja (SE 1018). Ostanke konstrukcije peči so bili izpričani z nekaj centimetrov visoko ohranjenim delom stene peči (SE 1044), stebrički in pogačami (SE 1050, 1052), do 0,4 m velikimi prežganimi apnenčevimi in konglomeratnimi lomljenci (SE 1040) ter s kosi oglja in zoglenelega lesa¹⁰ (SE 1046), med katerimi so bili odkriti

7 Zogleneli ostanke hrasta/*Quercus* sp. (VZ 1002).

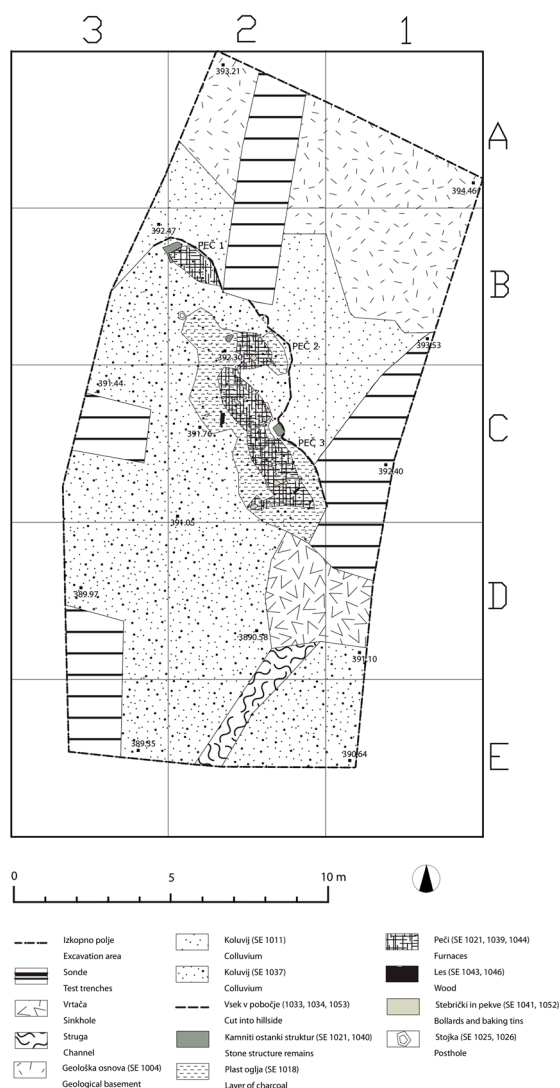
8 Glej op. 6.

9 Ker je v tem delu sledi peči dodatno močno poškodoval hudournik, je njihovo razumevanje oteženo.

10 Zogleneli ostanke iglavca (VZ 1007).

arheoloških raziskavah na lokaciji Vešter. – Neobjavljeno poročilo, Ljubljana.

6 Zogleneli ostanke hrasta/*Quercus* sp. (VZ 1009).

Slika 2. Rekonstruiran tloris nivoja uporabe prazgodovinskih peči.

tudi odlomki keramike (T. 6: 1–3, 7). Ostanki peči so bili prekrti z več ruševinskimi plastmi. Tik nad ostanke konstrukcije sta bili, tako kot v peči 2, ruševinski plasti (SE 1038, 1051) z večjimi in manjšimi kosi prežgane ilovice, ogljem, do 0,5 m velikimi apnenčevimi in konglomeratnimi lomljenci. Nad njima pa sta se nahajali še ruševinski plasti iz prežgane ilovice in oglja (SE 1028, 1015) z odlomki keramike (T. 4: 6–7). Slednji sta bili deloma že premešani s kolvijalno plastjo (SE 1016). Omeniti velja, da je bil na južnem robu ruševine peči 3, odkrit tudi skupek svitkov (T. 1: 6–12).

Po opustitvi peči je bilo območje prepuščeno erozijskim procesom. Ostaline peči je tako postopoma prekrilo več plasti kolvijalnega nastanka (SE 1048, 1037, 1016, 1032, 1005, 1006, 1002) z drobci oglja in številnimi odlomki lončenine (T. 5: 1–2; 2: 1–12). Nad najmlajšo kolvijalno plastjo (SE 1002) se je po celotnem območju raziskav nahajal humus (SE 1001).

Kronološka opredelitev prazgodovinskih peči

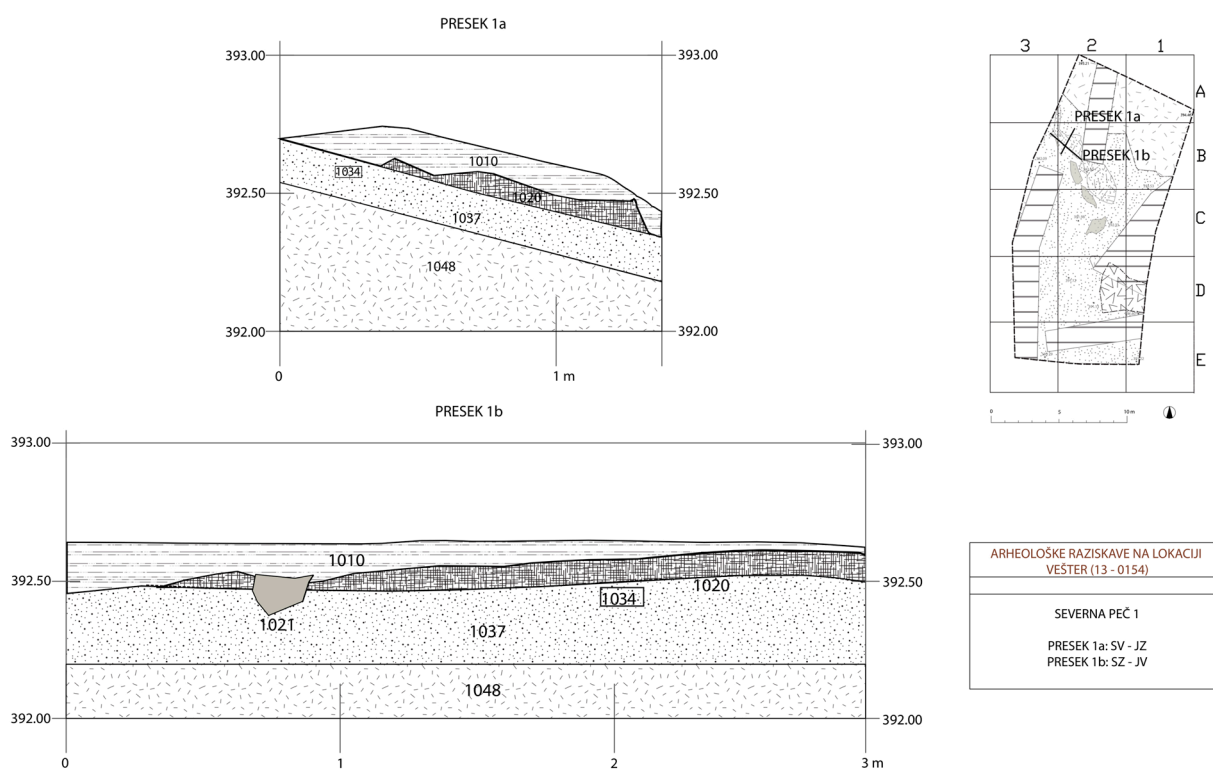
Časovno opredelitev peči v prvi vrsti omogoča servisno posodje, ki hkrati predstavlja najmanjši delež odkrite prazgodovinske lončenine. Zastopano je z odlomkoma barvane keramike (T. 4: 3, 6), ki sta bila odkrita v ruševini južne peči 3 (SE 1028), ter v plasti nivoja uporabe peči 2 in 3 (SE 1018). Odlomka najverjetneje pripadata situli z nogo, kakršne so značilne predvsem za severnoitalski prostor (estenski kulturni krog), od koder se je ta oblika nato razširila proti vzhodu, na svetolucijski,

Slika 3. Pogled na izravnavo za peči.

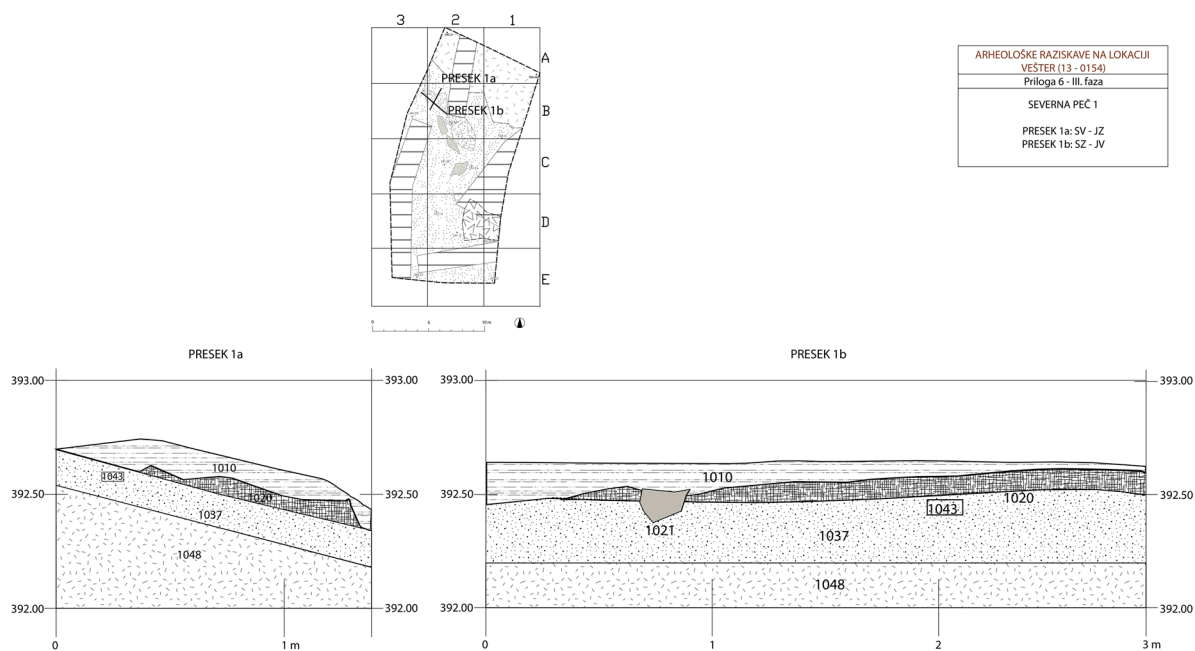
Slika 4. Pogled na zadnji nivo ruševine peči 2 in 3.

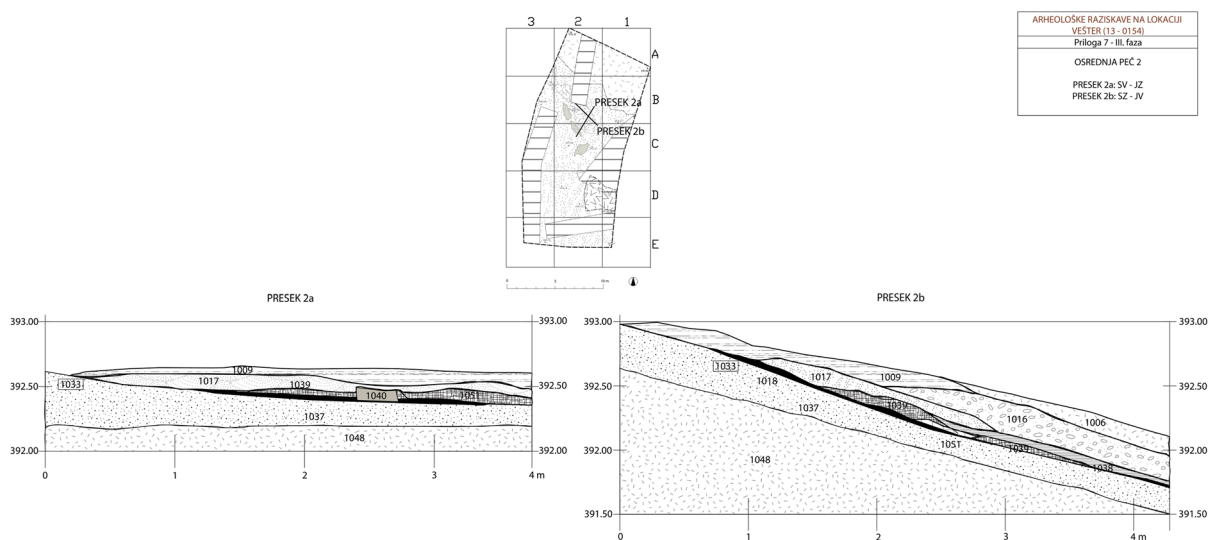
Slika 5. Presek peči 1.

gorenjski in dolenski prostor. Dular svetolucijske situle z nogo deli na tri tipe, omenjena odlomka pa sta najbolj podobna tipu 2 po Dularju (Dular 1982, 97, sl. 7: 13; glej tudi situle na nogi tipa IIb2 po Tecco Hvala (2014, 334, sl. 4: IIb2)) oz./in dolenskemu tipu 1 (Dular 1982, 55–56, T. 19: 160, 164; glej tudi situle na nogi tipa IIa po Tecco Hvala (2014, 329–333, sl. 4: IIa1–3)). Za prve je značilno, da imajo kratek koničen del, široka zalomljena ramena, pokončen vrat ter odebeljeno izvihano ustje. Nekatere izmed njih so poslikane z rdečo barvo. Ta tip situl se pojavi v stopnji Sv. Lucija Ic in ostane v rabi vse do stopnje Sv. Lucija IIb (Dular 1982, 103). Za

drugi, dolenski tip 1, so značilni ostro zaobljena ramena, pokončni ali rahlo usločeni vratovi in močno izvihana ustja, pri čemer so robovi ustij pogosto odebeljeni. Skoraj vedno je prisoten tudi okras. Najpogostejši je slikan okras rdeče-črnih vodoravnih pasov, ki so lahko med seboj razmejeni z vodoravnimi rebri, pojavljajo pa se tudi žlebljeni vratovi. Situle dolenskega tipa 1 se na Dolenjskem pojavijo že v stopnji Stična - Novo mesto 2, večina pa sodi v kačast in certoški horizont. Ker gre pri obravnavanima odlomkoma (T. 4: 3, 6) za del ustja in ostenja domnevne situle na nogi, natančnejša tipološka določitev tako po Dularju kot Tecco Hvali žal ni mogoča. Različni

Slika 6. Presek peči 2.

Slika 7. Presek peči 3.

tipi situl so bili odkriti tudi na Gorenjskem, in sicer v gomilah B in D na Godeško-Rateških dobravah (Ramšak 2009, 33–61, T. 1: 6, 8; 2: 4, 7–8), v Kranju, v t. i. grobu bojvnika, in v letu 2005 odkritem grobu na Stošičevi ulici (Lux 2006, 76) ter na Bledu (Gerbec 2009, 47–49, pril. 5). Poleg tega je bila situla na nogi odkrita tudi v grobovih 273 in 281 na grobišču SAZU v Ljubljani (Puš 1982, T. 5: 6; 8: 7). Časovno umestitev omenjenih situl omogočajo preostali grobni pridatki, predvsem fibule. Gomili iz Godeško-Rateških dobrav sta na podlagi certoških fibul II. in XIII. vrste datirani v stopnjo Sv. Lucija II b2 oz. v prvo polovico in sredino 5. st. pr. n.

št. (Ramšak 2009, 47–52). V Kranju časovno umestitev omogoča grob bojvnika, ki je vseboval dve certoški fibuli IV. vrste, na podlagi katerih je umeščen v stopnjo Sv. Lucija II b (Stare 1954, 112–117, T. 4: 3; Teržan 1976, 322, 346). V grobu na grobišču SAZU v Ljubljani pa je datacijsko najbolj izpovedna kačasta fibula z diskom na loku, značilna za stopnji Sv. Lucija I c2 in II a (Puš 1982, T. 8: 7; Teržan, Trampuž 1973, 427–428). Obstaja tudi možnost, da odlomka (T. 4: 3, 6) predstavljata ciborij tipa 7 po Dularju (Dular 1982, 48–49, T. 14: 135; glej tudi ciborije tipa 1 po Grahek 2016, 136–137, sl. 43: C1). Slednji imajo dokaj širok trup, kratek usločen vrat

in izvihano ustje. Noge niso več strogo konične, temveč se proti stojni ploskvi močno razširijo. Okras je zelo različen, odvisen predvsem od načina žganja. Temno žgane posode imajo ostenje okrašeno z žlebljenjem, plastičnimi rebri in bradavicami. Pri svetlo žganih posodah prevladuje rdeč glinen in grafiten premaz. Poleg tega način žganja pogojuje tudi časovni razpon rabe. Temno žgani ciboriji so značilni za horizont Stična - Novo mesto 1 in 2, svetlo žgani pa za kačasti/certoški horizont. V ta čas sodi tudi omenjeni slikan okras, ki ga lahko povezujemo z zahodom, predvsem z ornamentiko svetolucijske skupine in preko nje z estenskim prostorom (Dular 1982, 91; glej tudi Grahek 2016, 216–220).

Z območja peči so bili bolj kot odlomki fine keramike zastopani odlomki kuhinjskega posodja. Med njimi prevladujejo odlomki loncev tipa 5 po Dularju (T. 2: 3–4, 9; 5: 3; 6: 3–4). Največ je bilo odkritih v najstarejši koluvialni plasti (SE 1016), posamezni kosi so bili najdeni tudi v peči 3 (SE 1044) ter v plasteh, nastalih po opustitvi peči 2 in 3 (SE 1038, 1051). Lonci tipa 5 so globoki in imajo visoka, v zgornjo tretjino trupa premaknjena ramena. Običajno so okrašeni z gumbastimi ali bradavičastimi nalepkami, včasih pa so na ramena aplicirana tudi polkrožna in vodoravna razčlenjena rebra. Pojavljajo se v daljšem časovnem razdobju, saj jih najdemo tako v staro- kot tudi v mladohalštatskem obdobju (Dular 1982, 31, T. 7: 54–57; glej tudi lonce tipa 1, 4 in 5 po Grahek 2016, 112–115, sl. 38: L1, L4–L5). V plasti SE 1037 je bil odkrit tudi lonec tipa 4 po Dularju (T. 6: 8). Lonci tega tipa so srednje veliki in imajo dokaj izrazit bikoničen trup ter kratko izvihano ustje. Pogosto so okrašeni z vrezi, gumbi ali bradavicami. Na Dolenjskem so značilni predvsem v kačastem, certoškem in negovskem horizontu (Dular 1982, 30–31, T. 7: 50–53). V najstarejši koluvialni plasti (SE 1016) je bil odkrit še lonec tipa 6 po Dularju (T. 2: 2). Gre za lonec z manjšo prostornino, zaobljenim ramenom v zgornji polovici trupa ter rahlo izvihanim ustjem. Okras, ki je prisoten na tem tipu posod, je dosledno plastičen (nalepke, bradavice, gumbi). Tudi ta tip posodja se pojavlja ob koncu halštatskega obdobja, predvsem v certoškem in negovskem horizontu (Dular 1982, 32, T. 7: 58–61).

Sorazmerno številne pa so tudi najdbe, ki jih običajno povezujemo z ognjišči. Tovrstne najdbe so bile odkrite v malodane vseh plasteh. Med njimi prevladujejo odlomki svitkov (T. 1: 5–11; 2: 11), pekev ali pokrovov (T. 1: 1; 2: 7–8; 3: 2–7; 4: 1, 4–5; 5: 1, 4; 6: 1–2, 5–6), kos žrmelj (T. 5: 5) in kamnita brusa (T. 2: 12; 3: 8).¹¹ Poleg teh so bili najdeni še rokodelski pripo-

močki, kot sta na primer odlomek keramične uteži (za statve) (T. 1: 12) in (predilno) vretence (T. 2: 10).

Med najdbami so daleč najštevilčnejši kosi gradbenega materiala, ki predstavljajo ostanke peči. Ohranjeni so predvsem kosi prežgane ilovice z vidnimi odtisi protja (T. 1: 3–4; 3: 10; 5: 6; 6: 7), iz ilovice oblikovani stebrički in pogače, ploščati peščenjaki (T. 3: 9) ter večji kamniti bloki dolomita, škofjeloškega konglomerata in temno sivega apnenca. O kamnih lahko z gotovostjo govorimo kot o gradbenem materialu, saj predstavljajo izrazit tujek med peščeno-muljastim koluvialnim materialom z odlomki roženca in gre sklepati, da so na območje prineseni¹².

Med najdbami iz raziskanega dela območja s pečmi pod Puštalom prevladujejo kosi gradbenega materiala ali ostanke peči. V manjšem številu so bile odkrite tudi najdbe, ki jih običajno povezujemo s pripravo hrane in ognjišči (lonci, pekve, svitki, žrmlje, brusi ...). Čeprav je večina najdb izredno fragmentarno ohranjenih, na njih ni sledov sekundarnega preoblikovanja. Po tipoloških značilnostih in okrasu jih lahko vzporejamo z gradivom iz gorenjskih in dolenjskih železnodobnih naselbin, kot so denimo Kranj (Horvat 1983), Bled (Gerbec 2009), Stična (Gabrovec 1994; Grahek 2016) itd. Keramične najdbe torej omogočajo bolj shematično datacijo v mladohalštatsko obdobje ali v čas od kačastega do negovskega horizonta oz. od 6. do 4. st. pr. n. št.

Interpretacija prazgodovinskih peči in namena uporabe prostora

Lega in izpostavljenost dolgotrajnim erozijskim procesom nekoliko otežujeta razumevanje odkritih arheoloških ostalin. Tako ne moremo z gotovostjo trditi, ali odkrite ostaline zares predstavljajo ostanke treh različnih peči ali gre morda le za eno večjo peč. Po sledih priprave prostora, ki jo predstavlja izravnava v skupni dolžini 10 m, kot tudi glede na enotno plast oglja (SE 1018), ki je najverjetneje nastala v času uporabe peči, se zdi slednja možnost povsem verjetna. Na drugi strani pa so v izravnalnem vseku vidni trije loki, med katerimi so se nahajali večji prežgani kamni in jama za stojko. Oboji posamezne peči med seboj sicer povezujejo, a hkrati delujejo kot ločnica. Posledično tezo o ostalinah treh ločenih peči ni moč ovreči. Zagotovo lahko ugotovljamo, da so bile peči postavljene sočasno in da so bile v uporabi dlje časa.

Nejasen ostaja tudi namen uporabe peči. V peceh in v njihovi neposredni bližini so bili odkriti predvsem

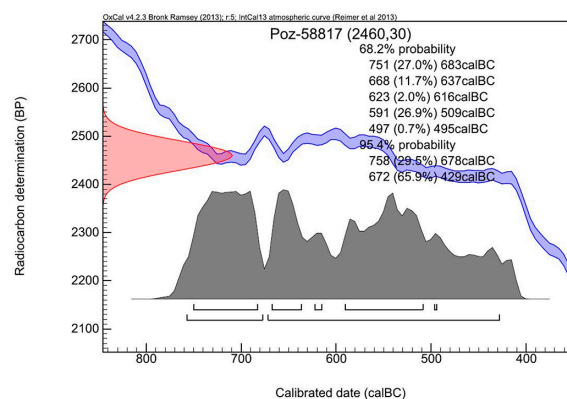
11 Kamnine je določil Tomaž Verbič.

12 Povzeto po Verbiču, glej op. 3.

kosi ognjiščne keramike, kot so lonci, pekve, svitki, žrmlje in brusi. Ti na eni strani kažejo predvsem na pripravo hrane, a ne izključujejo možnosti ostalin lončarskih peči. Kosi gradbenega materiala kot ostanki konstrukcije kažejo, da so bile peči najverjetneje kupolaste oblike, izdelane iz z ilovico ometanega protja. Na dnu peči odkriti ilovnati stebrički in pogače nadalje pričajo o podpori bodisi za delovno površino bodisi za rešeto, ki je bilo ločeno od kurišča. Nadalje lahko na podlagi večjih kamnov, stojke ter v bližini odkritih dveh delov podrtih lesenih konstrukcij, grajenih iz lesa iglavca in hrasta,¹³ domnevamo, da so bile peči zavarovane z nadstreškom ali lopo. Tako odkrite peči morebiti lahko primerjamo z ostalinami prve gradbene faze hiše 23 iz Mosta na Soči (Svoljšak, Dular 2016, 166–173), datirane v čas 7. do 4. st. pr. n. št.

Bolj jasen je časovni okvir delovanja peči izpod Puštala, ki je s pomočjo primerjav odkritega gradiva postavljen v čas med 6. in 4. stoletjem pr. n. št. Časovna umestitev je bila delno podprta z radiokarbonsko analizo vzorca zoglenelega lesa iglavca¹⁴ iz ostankov konstrukcije peči 3, datiranega v čas med 672 in 429 cal BC (2σ pri verjetnosti 68,2 %) (sl. 8).

K razumevanju uporabe prostora na jugovzhodnih pobočjih pod utrjenim gradiščem Puštal pri Škofji Loki pripomorejo tudi naključne najdbe iz manjše vzpetine severno od obravnavanega območja raziskav.¹⁵ Ob izkopu za električno napeljavo, gradnji kolovozne poti ter ob oranju njivskih površin so bile namreč odkrite številne najdbe, kot so odlomki prežgane ilovice, prazgodovinske lončenine, brona, kamnit brus ter drobci oglja.¹⁶ Tudi te najdbe dajejo slutiti, da je bilo obravnavano območje skupaj z neposredno, predvsem omenjeno severno okolico,¹⁷ prepredeno s prazgodovinskimi pečmi. Jugovzhodna pobočja tako lahko razumemo kot obsežnejši »obrtiški« prostor,¹⁸ le streljaj oddaljen od gradišča na Puštal (Gabrovec 1984¹⁹), kjer so bili s

Slika 8. Rezultat radiokarbonskega datiranja vzorca oglja iz ostankov konstrukcije peči 3 (VZ 1007).

sondiranji iz leta 1954²⁰ odkriti ostanki hiše s kamnitimi temelji, ilovnatim tlakom ter ognjiščem²¹. Gradišče je bilo dodatno zavarovano ter obdano s suhim zidom in obrambnim nasipom (Gabrovec 1984, 1–2)²². Poleg arhitekturnih ostankov so bili z raziskavami odkriti tudi številni odlomki stavbnega ometa, odlomki prazgodovinske lončenine, vretenc, brusov ipd. (Gabrovec 1984; Šubic 1998, 22; Štukl 2004, 416). Na podlagi odkritih najdb je bilo gradišče umeščeno med 800 in 600 pr. n. št. (Šubic 1998, 23; Ramšak 2008, 81–84), pripadajočega grobišča pa zaenkrat še ne poznamo. Najbližje znano grobišče je gomilno grobišče v Godeških dobravah, odkrito v 50. letih 20. stoletja in je na podlagi najdb datirano v čas od 7. do sredine 5. stoletja pr. n. št. (Šubic 1998, 23; Ramšak 2009, 33–61). Iz tega časa so v okolici znana tudi gradišča Krempljev/Kremplnov hrib nad Hosto,²³ Hom nad Soro ter domnevno gradišče na Kranjčiču/Šutna s pripadajočim gomilnim grobiščem v Spodnjih Bitnjah (Splet 1; prim. Ramšak 2009, sl. 23), ki ga lahko na podlagi čolničaste in dveh certoških fibul, delov bronastega sceptra, bronastih zapestnic in štirih glinenih posod, prav tako časovno uvrstimo v 6. in 5. st. pr. n. št. (Valič 1975, 174).

13 Glej opombo 6 in 10.

14 SE 1046, VZ 1007.

15 Najdbe so bile večinoma odkrite na robovih manjše vzpetine, na mestu, kjer po besedah domačinov »stalno rahlo piha«. Podobne razmere je bilo občutiti tudi na območju odkritih peči.

16 Najdbe je domačin A. Arhar predal Loškemu muzeju Škofja Loka.

17 Predhodne arheološke raziskave v Trnju pri Škofji Loki (Josipovič et al. 2012; glej tu op. 1) so zaobjele širše območje doline, natančneje zahodno in južno od izkopnega polja, ter na tem delu izključile obstoj arheoloških ostalin.

18 »Obrtniški«/talilniški prostor je bil odkrit tudi na sedlu med naseljem in nekropolo na Branževcu nad Seli pri Dolenjskih Toplicah. Izkopanih je bilo 12 talilnih peči, geofizikalne raziskave približno 100 m dolgega in 50 m širokega prostora pa so pokazale, da bi smeli na obravnavanem območju pričakovati več kot 100 železnodobnih talilnih peči (Dular, Kriz 2004, 228–229, sl. 36–38).

19 Gabrovec, S. 1984, *Poročilo o sondiranju na Puštal nad Trnjem*. – Neobjavljeno poročilo, Ljubljana.

20 Na pobudo Muzejskega društva v Škofji Loki je bilo avgusta leta 1954 na gradišču opravljeno poskusno sondiranje pod vodstvom Staneta Gabrovca. Izkopanih je bilo šest sond, od katerih so 3 dale pozitivne rezultate in potrdile obstoj utrjene naselbine iz starejše železne dobe.

21 Ostanki so bili odkriti v sondi 3, ki je bila umeščena na severozahodni del najvišjega, to je jugozahodnega dela hriba.

22 Ostanki so bili odkriti v sondi 4 in 5. Prva je bila locirana na zahodno stran platoja, druga pa izven tega območja, in sicer na vzhodni del gradišča.

23 Snegolom je na začetku leta 1997 podrl večje število dreves. Korenine enega izmed njih so izruvale tudi vogal prazgodovinske hiše (oglje, odlomki podrobneje neopredeljive lončenine in številni svitki, eden med njimi, okrašen z vbodi, kakršni se sicer pojavljajo v halštatskem obdobju). Odkrit je bil tudi obodni nasip, ki naj bi pripadal prazgodovinskemu gradišču (Pleterski, A., Zapisnik 10. 5. 2001; Ramšak 2008, 26–27).

Katalog

Tabla 1

1. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel. 6,5 × 5,7 cm. SE 1009 (obd. 1).²⁵

2. Odlomek ostenja posode.

Sestava: drobno zrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 6,5 × 4,2 cm. SE 1009 (obd. 17).

3. Odlomek stavbnega ometa.

Vel.: 5,8 × 5,5 cm. SE 1009 (obd. 2).

4. Odlomek stavbnega ometa.

Vel.: 7,6 × 6 cm. SE 1009 (obd. 4).

5. Odlomek svitka.

Svetlo rjave barve. Sekundarno prežgan. Teža: 150 g. SE 1013 (PN 1008; obd. 73).

6. Odlomek svitka.

Rdečkasto rjave barve. Sekundarno prežgan. Teža: 165 g. SE 1015 (PN 1004; obd. 72).

7. Odlomek svitka.

Oranžne barve. Sekundarno prežgan. Teža: 345 g. SE 1015 (PN 1006; obd. 53).

8. Odlomek svitka.

Svetlo rjave barve. Sekundarno prežgan. Teža: 55 g. SE 1015 (PN 1007; obd. 55).

9. Odlomek svitka.

Svetlo rjave barve. Sekundarno prežgan. Teža: 80 g. SE 1015 (PN 1011; obd. 54).

10. Odlomek svitka.

Oranžne barve. Sekundarno prežgan. Teža: 54 g. SE 1015 (PN 1010; obd. 56).

11. Odlomek svitka.

Svetlo rjave barve. Sekundarno prežgan. Teža: 120 g. SE 1015 (PN 1005; obd. 60).

12. Odlomek uteži.

Oranžna barva s sivimi lisami po celotni površini. Okras štirih linij krožnih vbodov. Vel.: 4,3 × 3 cm, teža: 13 g. SE 1015 (obd. 7).

Tabla 2

1. Odlomek ustja in ostenja lonca.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; okras: vodoravno aplicirano razčlenjeno rebro; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: mehka. Vel.: 6,3 × 3 cm. SE 1016 (obd. 35).

2. Odlomek ustja in ostenja lončka.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje površine: temno rjava; barva notranje površine: rjava; trdota: trda. Vel.: 3 × 2,7 cm. SE 1016 (obd. 8).

3. Odlomek ustja in ostenja lončka.

Sestava: fino zrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: mehka. Vel.: 2,6 × 2,6 cm. SE 1016 (obd. 37).

4. Odlomek ustja in ostenja lončka.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 2,3 × 3 cm. SE 1016 (obd. 50).

5. Odlomek dna in ostenja lončka.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in

²⁴ Pri izdelavi kataloga smo se naslonili na metodološke smernice Milene Horvat (Horvat 1999). Izris: N. Grum, računalniška obdelava: P. Vojaković. Začasna hramba najdb: Karunova 1, Ljubljana (gradivo bo v celoti predano v Loški muzej Škofja Loka).

²⁵ Številka obdelave (obd.) se nanaša na končno poročilo Leskovar et al. 2013 (glej op. 1).

notranje površine: temno rjava; trdota: mehka. Premer dna: 5 cm; višina: 3,3 cm. SE 1016 (obd. 34).

6. Odlomek ročaja pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 5,5 × 12,8 cm. SE 1016 (obd. 36).

7. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: mehka. Vel.: 3 × 4,3 cm. SE 1016 (obd. 49).

8. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Premer ustja: 26 cm; višina: 3,9 cm. SE 1016 (obd. 39).

9. Odlomek ostenja posode.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: gladka; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; okras: aplicirana bradavica; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 6,8 × 6 cm. SE 1016 (obd. 52).

10. Kroglasto vretence.

Rjave barve. Premer: 2,6 cm, teža: 9 g. SE 1016 (obd. 63).

11. Odlomek svitka.

Svetlo rjave barve. Sekundarno prežgan. SE 1016 (PN 1007; obd. 61).

12. Kamnit brus.

Debelozrnat kremenov peščenjak. Vel.: 14,5 × 4,5 cm. SE 1016 (PN 1013; obd. 22).

Tabla 3

1. Odlomek ostenja lončka.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; okras: aplicirana bradavica; barva zunanje površine: rdečkasto rjava; barva notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 2,1 × 4,7 cm. SE 1017 (obd. 12).

2. Odlomek ročaja pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zunanje površine: rdečkasto rjava; barva notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Ohr. dol.: 5,8 cm; ohr. šir.: 3,5 cm. SE 1017 (obd. 11).

3. Odlomek ročaja pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 6,5 × 4,7 cm. SE 1017 (obd. 32).

4. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 2,1 × 4,7 cm. SE 1017 (obd. 69).

5. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 2 × 5 cm. SE 1017 (obd. 13).

6. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: svetlo rjava; trdota: trda. Vel.: 4 × 4,1 cm. SE 1017 (obd. 31).

7. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 2 × 4,6 cm. SE 1017 (obd. 68).

8. Kamnit brus.

Drobnozrnat peščenjak. Obdelana površina. Vel.: 18,5 × 7 cm. SE 1017 (PN 1015; obd. 50).

9. Gradbeni material.

Sljudnat, nekarbonaten, pretežno kremenov ploščasti peščenjak. Vel.: 19,5 × 9,5 cm. SE 1017 (PN 1016).

10. Odlomek stavbnega ometa.

Vel.: 8,8 × 9 cm. SE 1017 (obd. 59).

Tabla 4

1. Odlomek ustja, ostenja in vrha pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Premer ustja: 36 cm; višina: 12,1 cm. SE 1018 (obd. 65).

2. Odlomek ostenja posode.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; okras: aplicirana bradavica; barva zunanje in notranje površine: rjava; trdota: trda. Vel.: 5,9 × 7,2 cm. SE 1018 (obd. 66).

3. Odlomek ostenja posode.

Sestava: finoizrnatna; izdelava: počasno vreteno; površina: gladka; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; okras: rdeč glinen in grafiten premaz na zunanji površini; barva zunanje in notranje površine: svetlo rjava; trdota: trda. Vel.: 7,5 × 8,5 cm. SE 1018 (obd. 64).

4. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 4,3 × 3,5 cm. SE 1020 (obd. 57).

5. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rjava; trdota: trda. Vel.: 3 × 4 cm. SE 1020 (obd. 58).

6. Odlomek ustja in ostenja situle ali ciborija.

Sestava: finoizrnatna; izdelava: počasno vreteno; površina: gladka; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; okras: rdeč glinen in grafiten premaz na zunanji površini; barva zunanje in notranje površine: svetlo rjava; trdota: trda. Premer ustja: 23,4 cm; višina: 4,3 cm. SE 1028 (obd. 24).

7. Odlomek ostenja posode.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; okras: odtis tekstila; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 5,2 × 6,1 cm. SE 1028 (obd. 25).

Tabla 5

1. Odlomek ročaja pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 7,5 × 4,5 cm. SE 1037 (obd. 27).

2. Kamnit drsnik.

Vel.: 13 × 7 cm. SE 1037 (PN 1018).

3. Odlomek ustja in ostenja lonca.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 3,6 × 5,5 cm. SE 1038 (obd. 71).

4. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rjava; trdota: trda. Vel.: 5 × 6 cm. SE 1038 (obd. 20).

5. Odlomek žrmelj.

Sljudnat, nekarbonaten, pretežno kremenov peščenjak. Na ploskvah vidni sledovi obdelave. Vel.: 11,5 × 10 cm. SE 1038 (PN 1017).

6. Odlomek stavbnega ometa.

Vel.: 9 × 7,2 cm. SE 1039 (obd. 45).

Tabla 6

1. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: mehka. Vel.: 3,5 × 4,7 cm. SE 1044 (obd. 44).

2. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje površine: temno rjava; barva notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Premer ustja: 24 cm; višina: 6,7 cm. SE 1044 (obd. 46).

3. Odlomek ostenja posode.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: zelo temno rjava; trdota: trda. Vel.: 4 × 4,9 cm. SE 1044 (obd. 47).

4. Odlomek ustja in ostenja lonca.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: gladka; žganje: redukcijsko; barva zunanje in notranje površine: temno rjava; trdota: trda. Vel.: 3,8 × 4 cm. SE 1051 (obd. 28).

5. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Vel.: 3,9 × 9 cm. SE 1051 (obd. 29).

6. Odlomek ustja in ostenja pokrova/pekve.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko; barva zunanje in notranje površine: rdečkasto rjava; trdota: trda. Premer ustja: 15 cm; višina: 5,3 cm. SE 1051 (obd. 30).

7. Odlomek stavbnega ometa.

Vel.: 8,7 × 10,7 cm. SE 1052 (obd. 41).

8. Odlomek ustja in ostenja lonca.

Sestava: drobnozrnata; izdelava: prostoročna; površina: hrapava; žganje: oksidacijsko, v končni fazi redukcijsko; barva zunanje površine: temno rjava; barva notranje površine: rjava; trdota: trda. Vel.: 3 × 3,2 cm. SE 1037 (obd. 6).

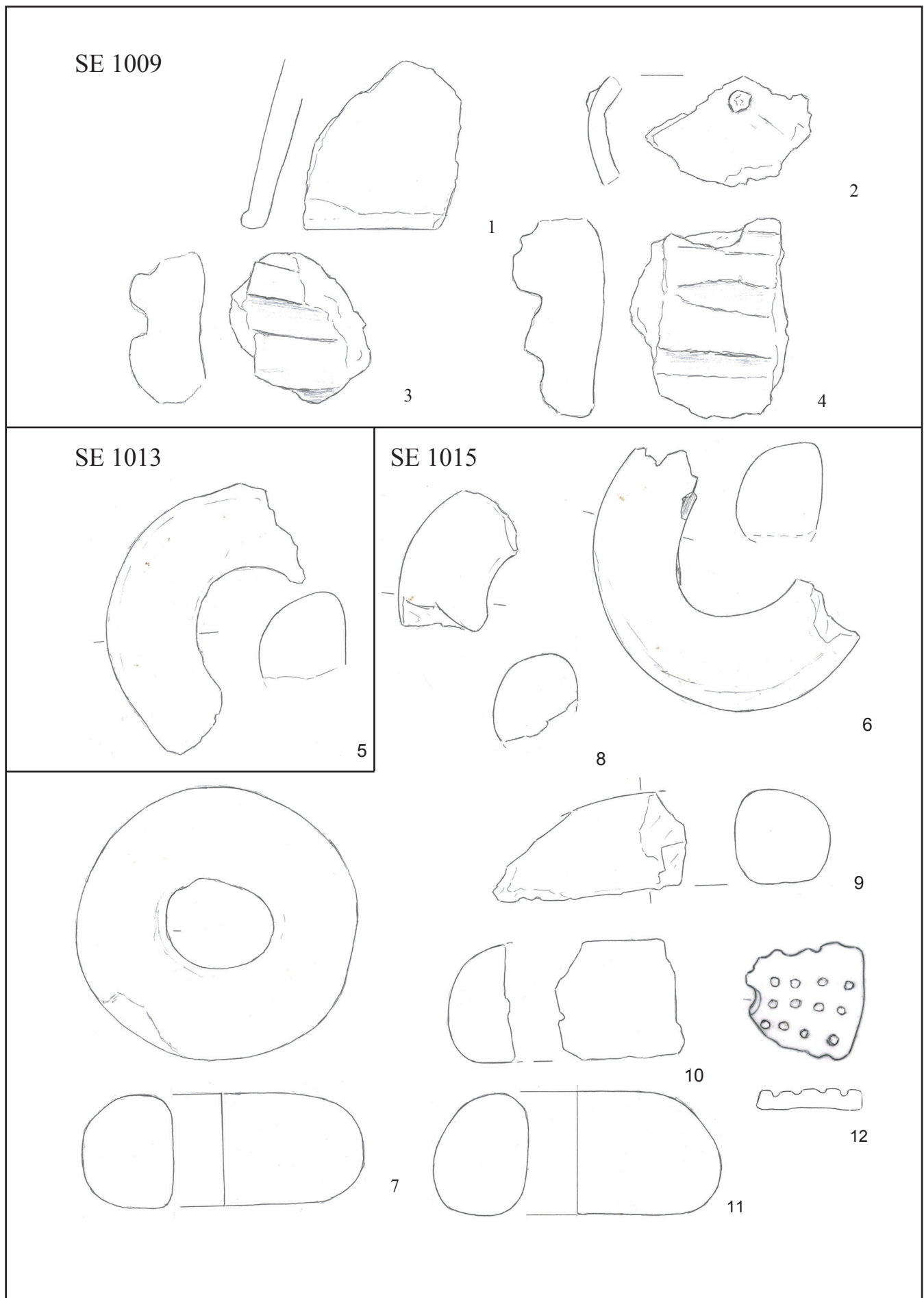

Tabla 1. Puštal nad Trnjem. 1–12 keramika. M. = 1 : 2.

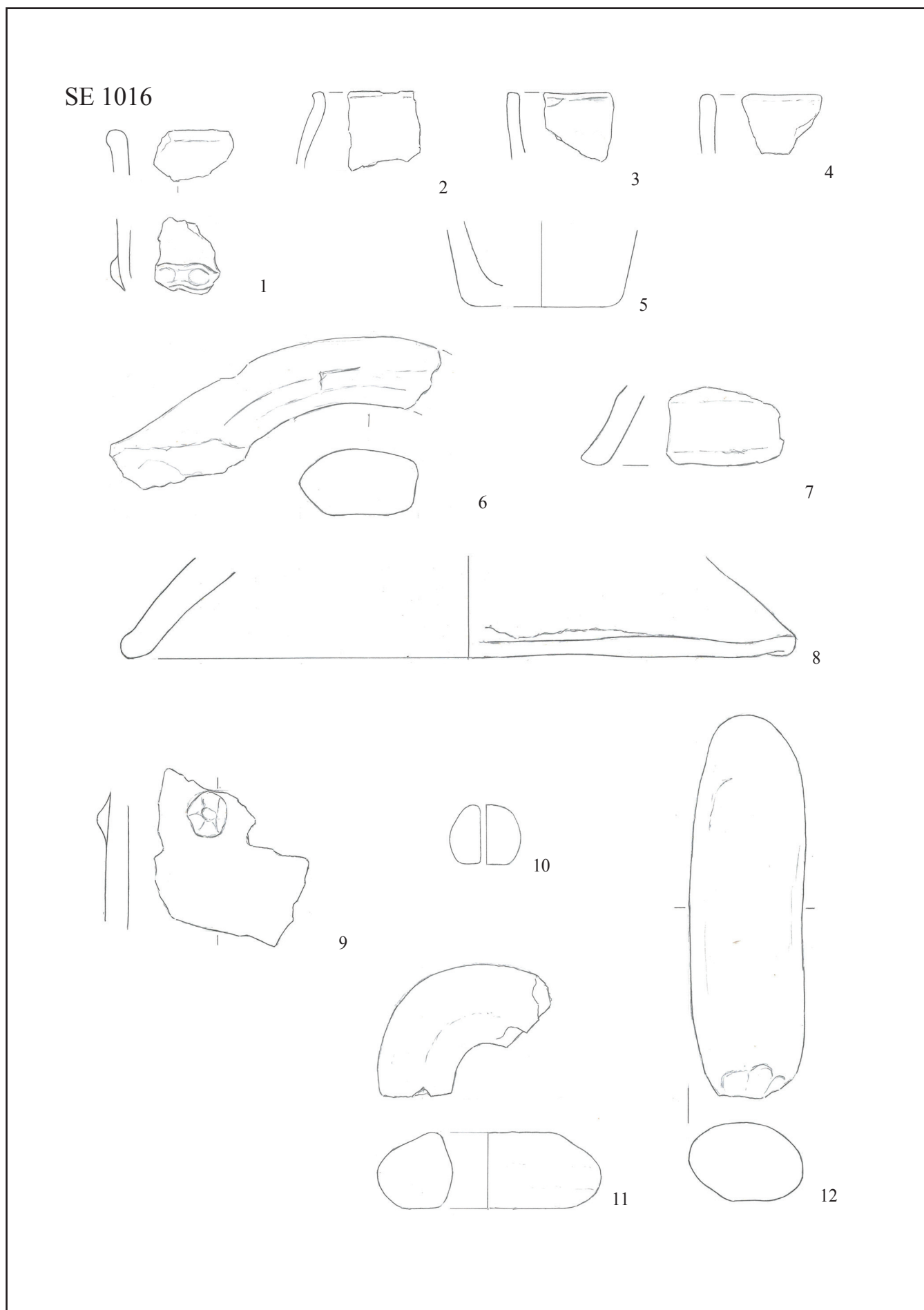

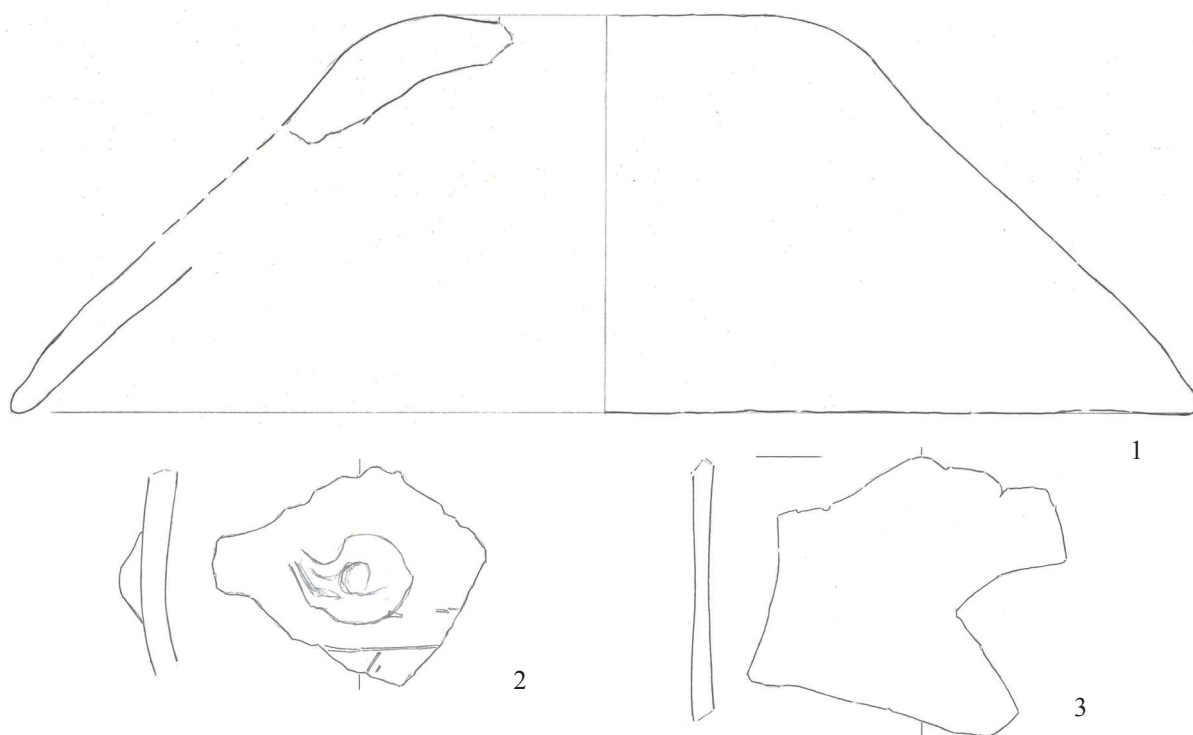
Tabla 2. Puštal nad Trnjem. 1–11 keramika, 12 kamen. M. = 1 : 2.

SE 1017

Tabla 3. Puštal nad Trnjem. 1–7, 10 keramika, 8–9 kamen. M. = 1 : 2.

SE 1018

SE 1020

SE 1028

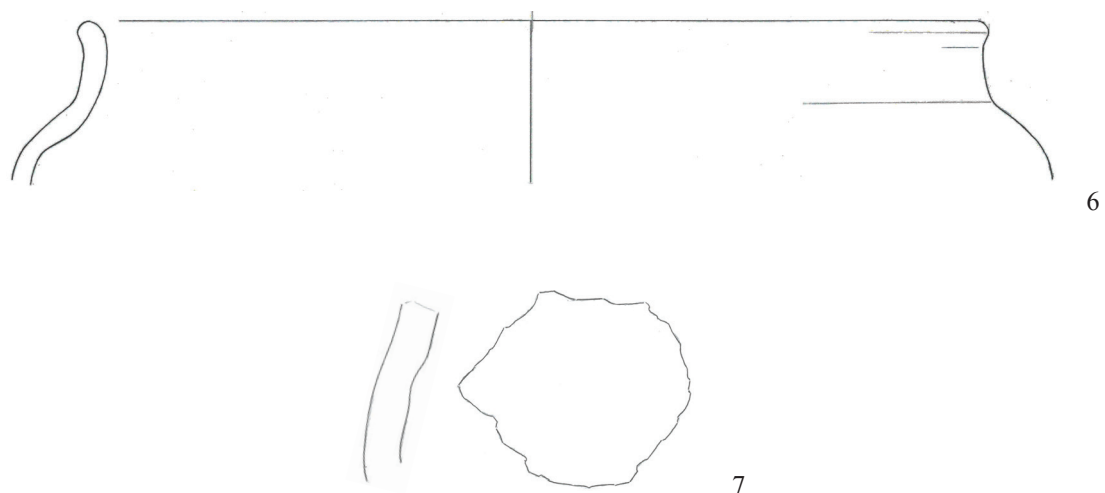
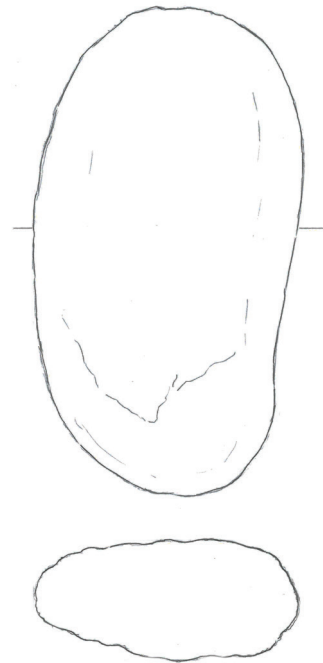
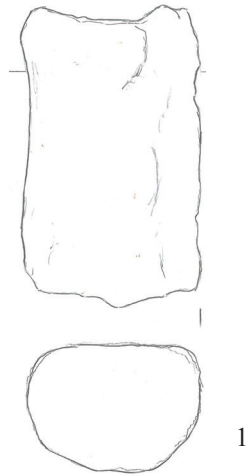
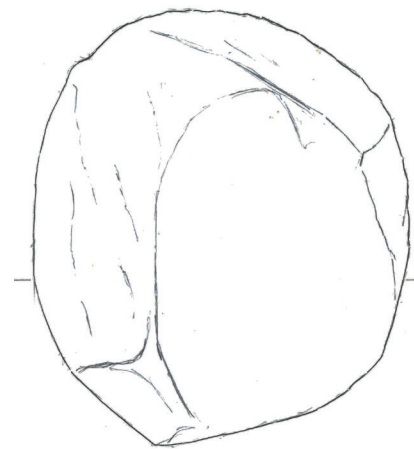
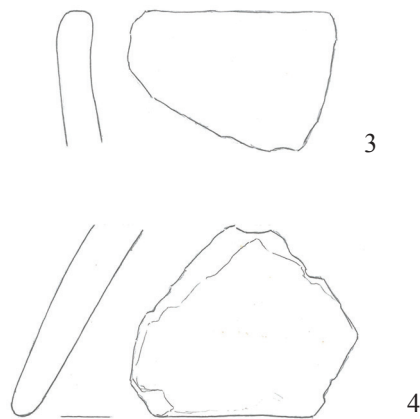

Tabla 4. Puštal nad Trnjem. 1-7 keramika. M. = 1 : 2.

SE 1037

SE 1038

SE 1039

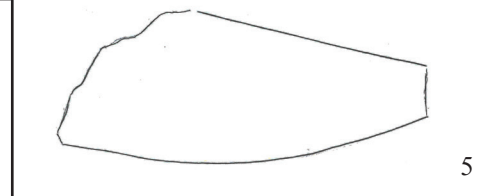
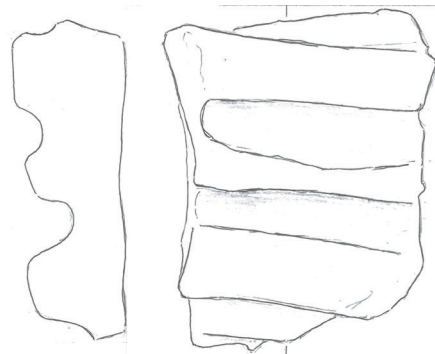

Tabla 5. Puštal nad Trnjem. 1, 3–4, 6 keramika; 2, 5 kamen. M. = 1 : 2.

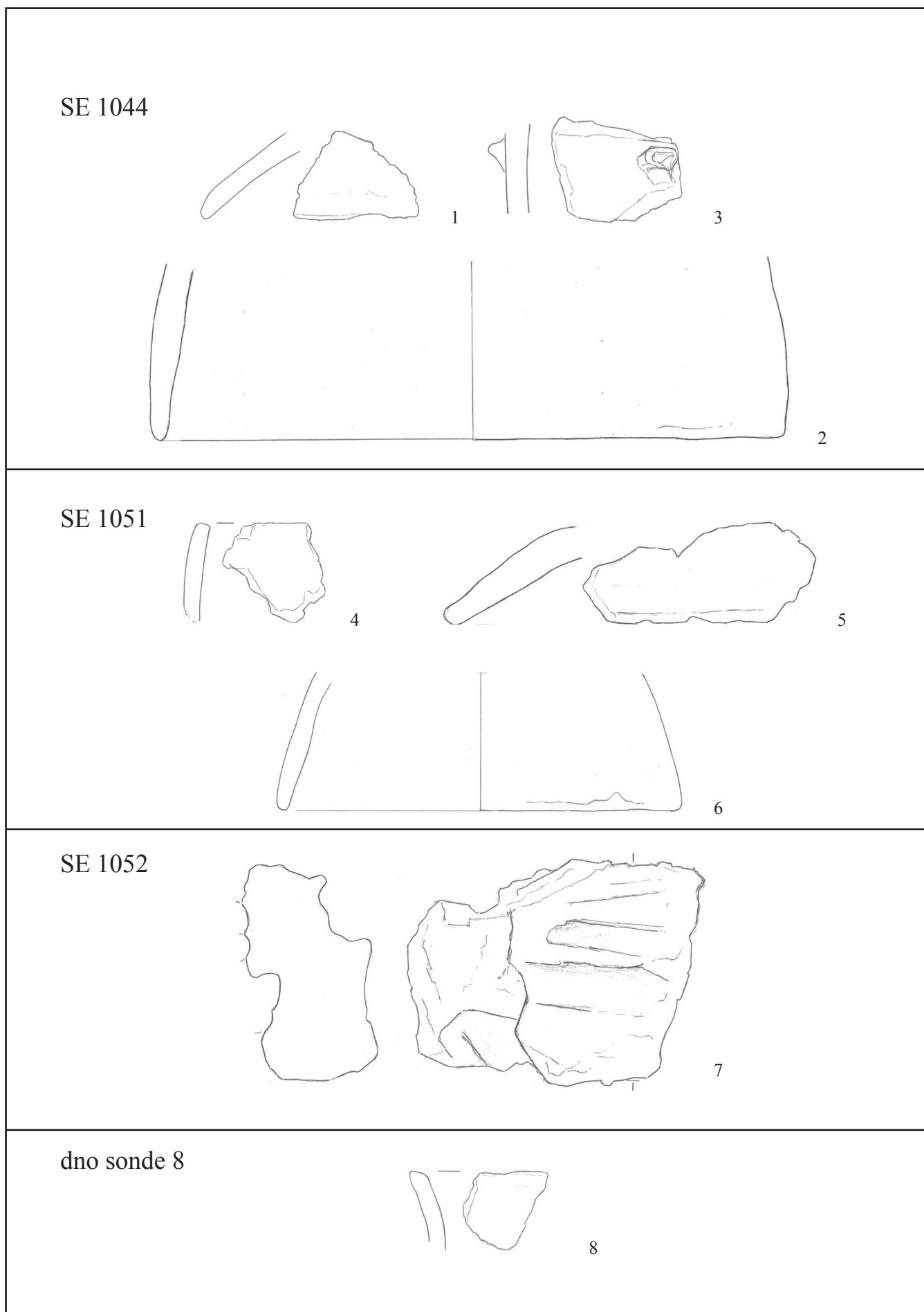

Tabla 6. Puštal nad Trnjem. 1–8 keramika. M. = 1 : 2.

Literatura/References

- DULAR, J. 1982, *Halštatska keramika v Sloveniji / Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien. Prispèvek k prouèevanju halštatske grobne keramike in lonèarstva na Dolenjskem*. – Dela 1. razreda SAZU 23, Ljubljana.
- DULAR, J., B. KRIŽ 2004, Železnodobno naselje na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah / Eisenzeitliche Siedlung auf dem Cvinger bei Dolenjske Toplice. – *Arheološki vestnik* 55, 207–250.
- GABROVEC, S. 1994, *Stična I. Naselbinska izkopavanja / Siedlungsausgrabungen*. – Katalogi in monografije 28, Ljubljana.
- GERBEC, T. 2009, *Prazgodovinska naselbina na Bledu, najdišèe »pod gradom«*. – Neobjavljena diplomatska naloga / Unpublished diploma, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- GRAHEK, L. 2016, *Stična. Železnodobna naselbinska keramika / Iron Age Settlement Pottery*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 32, Ljubljana.
- HORVAT, J. 1983, Prazgodovinske naselbinske najdbe pri Farni cerkvi v Kranju. – *Arheološki vestnik* 34, (1984), 140–218.
- HORVAT, M. 1999, Keramika: tehnologija keramike, tipologija lonèenine, keramièni arhiv. – Razprave Filozofske fakultete, Ljubljana.
- LUX, J. 2006, Kranj – Stošičeva ulica. – *Varstvo spomenikov* 39–41, 76.
- PUŠ, I. 1982, *Prazgodovinsko žarno grobišèe v Ljubljani / Das vorgeschichtliche Graberfeld in Ljubljana*. – Razprave 1. razreda SAZU 13/2, Ljubljana.
- RAMŠAK, A. 2008, *Škofješko ozemlje v bronasti in železni dobi*. – Neobjavljena diplomatska naloga / Unpublished diploma, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- RAMŠAK, A. 2009, Gomile starejše železne dobe na Godeško-Reteških dobravah pri Škofji Loki. – *Arheološki vestnik* 60, 33–61.
- STARE, F. 1954, *Ilirske najdbe železne dobe v Ljubljani*. – Dela 1. razreda SAZU 9, Ljubljana.
- SVOLJŠAK, D., J. DULAR 2016, *Železnodobno naselje Most na Soèi. Gradbeni izvidi in najdbe / The Iron Age settlement at Most na Soèi. Settlement structures and small finds*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 33, Ljubljana.
- ŠTUKL, J. 2004, Poznoantièni depo s Puštala nad Trnjem. – *Arheološki vestnik* 55, 415–427.
- ŠUBIC, Z. 1998, Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih. – *Loški razgledi* 45, 19–31.
- TECCO HVALA, S. 2014, Lonèene situle iz starejše železne dobe na obmoèju Slovenije / Early Iron Age ceramic situlae from Slovenia. – V/In: S. Tecco Hvala (ur./ed.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, Ljubljana, 323–339.
- TERŽAN, B. 1976, Certoška fibula / Die Certosafibel. – *Arheološki vestnik* 27, (1977), 317–536.
- TERŽAN, B., N. TRAMPUŽ 1973, Prispèvek h kronologiji svetolucijske skupine. – *Arheološki vestnik* 24, (1975), 416–460.
- VALIČ, A. 1975, Žabnica. – V/In: *Arheološka najdišèa Slovenije*, Ljubljana, 174.

Spletni vir/Web source

Splet/Web 1: <http://giskd6s.situla.org/giskd/> (dostop/access, 23. 3. 2017).